

Mirjana Nikolić¹
Fakultet dramskih umetnosti, Beograd

TREZOR-I KOLEKTIVNOG I INDIVIDUALNOG MEDIJSKOG SEĆANJA²

7.097(497.11)

654.197(497.11)

COBISS.SR-ID 255690252

Apstrakt

Pokretna i nepokretna kulturna dobra imaju veliki značaj za očuvanje nacionalnog identiteta, nacionalne kulture i činilac su koji doprinosi kulturi sećanja naroda, država, regija. Aktuelni Zakon o kulturnim dobrima RS nije do kraja precizan kada je reč o brizi, zaštiti i čuvanju dela nacionalne audio i audio-vizuelne baštine koja bi trebalo da budu tretirana kao kulturna dobra. Pomenuti Zakon u pojedinim članovima govori o filmu i različitim fonografskim snimcima kao kulturnim dobrima i predviđa njihovo čuvanje u ustanovama poput kinoteka, nacionalnih biblioteka. Međutim on nije dovoljno precizan kada je reč o audio, audio-vizuelnim trajnim snimcima koji su nastali kao deo delatnosti nekada državne radio-televizije, danas javnog medijskog servisa Radio-televizije Srbije (RTS). Iz ovog razloga briga o nacionalnoj audio-vizuelnoj baštini jedan je od strateških ciljeva ustanova koje obavljaju funkciju javnog servisa, dakle u našim uslovima upravo RTS.. Uz najneposrednije arhiviranje trajnih snimaka i emisija kojima se čuva uz pomoć tehnike materijalizovano individualno i institucionalno sećanje, uz inicijative i pokušaje da se osnuju Muzej radija i Muzej televizije, RTS je od 2002. godine pokrenula emisiju Trezor koja postojanjem i pozicijom u programskoj shemi ima za cilj da sačuva od zaborava i aktuelizuje stvaraoce i teme koji su obeležili društvenu, kulturnu i medijsku istoriju naše zemlje. Reč je o emisiji koja snažno deluje u pogledu memorizacije prošlosti tako što kroz priče o TV emisijama i njihovim stvaraočima, kroz podsećanje na različite jubileje, reaktuelizuje određene fenomene, angažovano govori o sadašnjosti i otkriva brojne često i negativne društvene tendencije kojih ponekad nismo ni svesni. Važnost emisije Trezor koja je dostupna i na Yo-

103

Mirjana Nikolić

1 nikolicmirjana66@gmail.com

2 Rad je nastao u okviru rada na projektu „Identitet i sećanje: transkulturalni tekstovi dramskih umetnosti i medija (Srbija 1989-2014)” (projekat broj 178012), koji se realizuje na Fakultetu dramskih umetnosti u Beogradu uz podršku Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja RS.

uTube kanalu, a ima i poseban kanal kod jednog od kablovskih operatera, ali je stalno u situaciji da se njeno mesto preispituje, ima ogroman značaj u smislu ostvarenja jedne bitne funkcije javnog servisa za jedno društvo, a to je čuvanje sećanja, borba protiv zaborava i kompetentno baštinjenje nacionalne audio-vizuelne produkcije.

Ključne reči

audiovizuelna baština, javni servis, RTS, Trezor, kulturna dobra, medijsko pamćenje

Prošlost ne postoji samo u obliku ostataka i podataka, nego i kao stanje naše duše i duha, našeg sećanja i pamćenja.

(Šušnjić 2016: 15)

Sadašnjost, aktuelni trenutak nalazi se u vremenskom tesnacu između prošlosti i budućnosti i odlikuje se ambivalentnim karakterom. Ono što je budućnost transformiše se u sadašnjost koja već u sledećem koraku postaje senka, sećanje, prošlost, ponekad i zaborav.

Za razliku od individualnog sećanja koje je „putovanje u vlastiti život” (Šušnjić 2016: 16), prepuno sete, patine, emocija, postoji i zvanično pamćenje, koje se ponekad poklapa sa individualnim, ali se često od njega i razlikuje s obzirom na to da je obično „svesno, organizovano, službeno, normirano, i u vezi je sa nadmoćnim kulturnim obrascem”. (Šušnjić, 2016: 23). Jedna od dilema koja se može postaviti u vezi sa odnosom ličnog, individualnog i zvaničnog pamćenja odnosi se na pokušaj procene karaktera medijskih tekstova, odnosno kapaciteta tekstova audio-vizuelnih medija u smislu čuvanja sećanja, izbora i transponovanja individualnog pamćenja u kolektivno.

Bez želje da se bude oportun možemo konstatovati da medijski sadržaji i narativi istovremeno reprezentuju i odražavaju i jednu i drugu vrstu sećanja, ali da je možda najispravnije reći da su oni individualizovano beleženje zvaničnog pamćenja što delom može ličiti na oksimorom. Iza najvećeg broja medijskih tekstova istinski stoji lična percepcija, poimanje, sećanje koje su stvaroci transponovali u odgovarajuće forme. To mogu biti prilozii, beleške, osvrti, ali i reportaže, igrane strukture koje u svojoj biti odražavaju želju da se individualna percepcija pretoči u sliku, prikaz koji će zabeležiti trenutak u vremenu i postati artefakt prošlosti, svedočanstvo za budućnost. U tom smislu sasvim je sigurno da dokumenatni, igrani, pa i zabavni programi

imaju potencijal da kreiraju „društvene sklopove koji pogoduju oživljavanju pamćenja na određena zbivanja”. (Kuljić 2006: 11). Čak i kada je reč o bazno informativnim programima koji najvećim delom predstavljaju reprezentaciju aktuelnih dešavanja iz sfere politike, privrede, ekonomije, kulture, u zavisnosti od dostupnosti, konteksta i vremena koje je predviđeno za prezentaciju, autori moraju da daju svoj lični pečat, ličnu vizuru koja postaje deo prikaza, slika koju usvajaju gledaoci i konačno zapis koji nosi poruku o jednom trenutku u vremenu.

Todor Kuljić u svojim teorijskim razmatranjima stoji na poziciji da su medijske tehnologije odigrale dominantnu ulogu u realizaciji projekta i sprovođenju strategije kulturnog kodiranja kojim sećanja prelaze u kulturno i društveno pamćenje (Kuljić 2006), čime pledira za stav prema kome su mediji u najvećoj meri nosioci zvanične verzije sećanja, mada se ne sme zanemariti činjenica da mediji nude mnogo više od proste prezentacije realnosti u formama informativnih, političkih, edukativnih, dokumentarnih programa i emisija. Zadatak medija ne bi trebalo da bude samo beleženje sadašnjosti, oni moraju biti hroničari prošlosti, a ne proste arhive kakav potencijal imaju sadržaji na internetu putem koga se može pristupiti i starim serijama, filmovima, muzičkim numerama. Načini na koje mediji promišljeno čuvaju od zaborava i kontekstualizuju važne događaje i prominentne ličnosti su vrlo raznorodni, a jedan od njih je kreiranje specijalizovanih programskih sadržaja kojima se u aktuelnom trenutku pravi most kojim se povezuju važni događaji iz prošlosti inicirani aktuelnim trenutkom, podstaknuti željom da se prošlosti i sadašnjosti dâ novi okvir tumačenja i razumevanja.

Ako posmatramo savremeni medijski pejisaž nedvosmisleno je da živimo u obilju tradicionalnih i novih medija pa smo time izloženi ogromnom broju sadržaja sa kojima ne uspevamo da se adekvatno upoznamo, često ni da ih percipiramo. Međutim kvantitet sadržaja obrnuto je proporcionalan kvalitetu. Obilje ne daje raznovrsnost, multiplikacija ne daje kvalitet, već se sa jedne strane forsira prosečnost i zabava, a sa druge bazna informativnost sa obiljem populističkih elemenata. Ukoliko se svemu doda snažan pritisak tržišta, nestabilnost ekonomskih prilika i poremećaji na medijskim tržištima, mediji se nalaze pred velikim izazovima opstanka i održivog razvoja, što u uslovima nestabilnih društava kao što je na primer naše, srpsko, rezultira krupnim izazovima koji se stavljaju pred vlasnike medija, potom i zaposlene, a koji su pod direktnim uticajem svih negativnih trendova. Ovakav medijski pejisaž dovodi do situacije da je publika sve češće u situaciji da uprkos brojnim sadržajima na tradicionalnim audio-vizuelnim medijima suštinski ne može u potpunosti

da zadovolji sve svoje potrebe. Alternativa su novi, digitalni mediji, prvenstveno sadržaji do kojih se dolazi putem interneta, koji nude brojne sadržaje, često po meri i ukusu publike, ali sa opasnošću da je reč o sadržajima koji su jednim svojim delom manipulativni, jednostrani ili pak trivijalni i populistički. Ograničenost medijskih sadržaja često se očitava i u ograničenosti medijskih formi kojima sadržaji stižu do publike, što u konačnom ishodu doprinosi ukupnom siromaštvu TV produkcije i uskraćenosti i nezadovoljstvu, čak frustriranosti auditorijuma.

Ono što je realnost najvećeg broja evropskih zemalja i neka vrsta opozicije medijskom tržištu koje je determinisano liberalnim zakonima jesu ustanove, medijske kuće organizovane po principima tzv. javnog servisa koje su potpuno ili delom oslobođene nesigurne i neizvesne budućnosti jer obično imaju stabilne sisteme finansiranja, na osnovu društvenog konsenzusa, dobrovoljnim i dogovorenim izdvajanjima građana na neki od definisanih načina, a zauzvrat svojim programima ostvaruju ono što se može označiti kao javni interes. Služba javnih servisa u skladu sa opštim interesom svih građana suštinska je potvrda demokratičnosti jednog društva, njegovog opredeljenja da mediji imaju svoj nezavisan put u odnosu na političke elite, da deluju kao korektiv i distancirano od pritisaka političara, partija, ekonomskih moćnika, pa i kulturnih elita. Zahvaljujući svojoj baznoj misiji, javni servis jedne države je stub nezavisnog, nepristrasnog i najkvalitetnijeg kreiranja programskih sadržaja bilo da je reč o informativno-servisnim sadržajima sa teritorije čitave države odnosno kvalitetnim igranim, dokumentarnim, filmskim, zabavnim programima. Naravno, javni servis ima obavezu i da baštini, čuva i čini dostupnim sadržaje koji između ostalog brinu o očuvanju kolektivnog sećanja važnog za identitet svake zemlje i njenih građana.

Od 2000. godine i sa demokratskim promenama u Republici Srbiji, jedan od imperativa demokratizacije društva odnosio se i na transformacije medijskog sistema uključujući i afirmaciju modela javnog servisa. Iako su tada postojale ideje da je Radio B92, a potom i TV B92 medijski sistem koji zaslužuje status javnog servisa pošto se dokazao objektivnim i angažovanim informisanjem u periodu devedesetih godina, institucionalni parametri su odneli prevagu, tako da je status javnog servisa dobilo do tada javno preduzeće Radio-televizija Srbije (RTS). Reč je o mediju koji je na ovaj način započeo novu istoriju i novu programsku politiku, snažno distanciranu od politike 90-tih godina. Istovremeno, RTS je predstavljao najkompleksniji, tehnološki zaokružen programsko-produkциони sistem koji je svojim kapacitetima – prostornim, kadrovskim, te bogatom arhivom programskog i muzičkog materijala ispu-

njavao uslov da bude i javni medijski servis i čuvar celokupne i raspoložive audio-vizuelne arhive kao svedočanstva prošlih vremena, svih najznačajnijih poduhvata koje je imala ova medijska kuća tokom svoje istorije, priča o ljudima, stvaraocima koji su svojim radom, kreacijama, umetničkim impulsima učestvovali u stvaranju programa.

Audio i audio-vizuelni sadržaji koji su bili, i danas su deo te arhive, sobom nose nesaglediv potencijal vezan za očuvanje sećanja i artefakta prošlosti. Oni su i veoma bitni delovi, kockice mozaika koje pomažu uspostavljanju i očuvanju kolektivnog sećanja³ i njegovu transformaciju u kolektivno pamćenje. Iako u njihovoj osnovi stoji lični, autorski pečat, ono što je posebno interesantno je moć medija da transformišu ponekad i potru lična sećanja o događajima i ličnostima i onome što je medijska prezentacija stvarnosti daju status zvaničnog sećanja. Zato je uloga javnih servisa i arhiva koje oni poseduju veoma bitna i sadržaji kojima oni raspoložu možda se mogu meriti sa blagom koje države čuvaju u svojim nacionalnim muzejima.

Upravo o važnosti čuvanja i brige o audio-vizuelnim sadržajima za jedno društvo i njihovom značaju u smislu očuvanja medijskog pamćenja, kao dela kolektivnog sećanja, a potom i činioca koji u skladu sa aktuelnom politikom društva ili države može da se koristi u smislu afirmacije politike zaborava, govori činjenica da je na generalnoj konferenciji UNESKA (UNESCO) koja je održana 27. oktobra 1980. godine u Beogradu, usvojena „Preporuka o čuvanju i zaštiti pokretnih slika”, čime je prvi put i zvanično skrenuta pažnja na kulturnu i istorijsku važnost televizijskih i filmskih snimaka koji su apsolutno verodostojan, autentičan zapis brojnih dešavanja i sadržaj koji nudi svedočanstvo epohe. Na ovom skupu jasno je skrenuta pažnja na važnost očuvanja i zaštite filmskih i televizijskih sadržaja kao delova audio-vizuelne baštine. Zato ne iznenađuje to što je 2005. godine odlukom ove organizacije upravo ovaj datum proglašen za Svetski dan audio-vizuelne kulturne baštine.

Kada je reč o našem nacionalnom zakonodavstvu i njegovom odnosu prema audio-vizuelnoj baštini trebalo bi istaći Zakon o kulturnim dobrima iz 1994. godine⁴, koji pod kulturnim dobrom podrazumeva ono što čini „poseban značaj za društveni, istorijski i kulturni razvoj naroda u nacionalnoj istoriji, odnosno za razvoj njegovog prirodnog okruženja”. Tim zakonskim aktom

3 Ne smemo zanemariti činjenicu da je književnost prvi medijum u uspostavljanju kolektivnog sećanja.

4 *Zakon o kulturnim dobrima* (Sl. glasnik RS, br. 71/94, 52/2011 – dr. zakoni i 99/2011 – dr. zakon).

status kulturnog dobra dobili su „kompjuterski, filmski, ili video-zapisi, slike u pokretu, tekstovi i snimci televizijskih programa, fotografski i fonografski snimci”, što svakako predstavlja značajan normativni i institucionalni korak u smislu afirmacije ideje o važnosti brige o audio-vizuelnim sadržajima za jedno društvo, narod, građane.

Ovaj zakon definiše obaveze pojedinaca na planu zaštite i čuvanja kulturnih dobara kao i obaveze organa, ustanova, preduzeća i drugih pravnih lica koja moraju da brinu o čuvanju i zaštiti materijala koji nastaju kao deo njihove redovne delatnosti. Interesantno je da se Zakonom definišu ustanove kojima je poverena briga o pokretnim kulturnim dobrima od velikog značaja, a to su: Narodni muzej u Beogradu, Arhiv Srbije, Narodna biblioteka Srbije i Jugoslovenska kinoteka. To suštinski znači da je briga o audio-vizuelnom nasleđu, gde uz filmove možemo podvesti i proizvode televizijske produkcije, poverena Kinoteci. Međutim Zakon nije uzeo u razmatranje audio baštinu, tačnije nije definisao delovanje i delatnost fonoteka kao ustanova za arhiviranje i čuvanje audio sadržaja, zbog čega je zaštita kulturnih dobara u ovoj formi ostala u okvirima radio-difuznih organizacija koje raspolažu značajnim kolekcijama starih i retkih audio snimaka. Druga ustanova kojoj je fragmentarno, kao delu njene delatnosti poverena briga o audio građi je Narodna biblioteka Srbije⁵ s obzirom na obavezu izdavača da upravo Biblioteci dostavljaju obavezni primerak audio publikacije.

Trezor – trezor nacionalne audio-vizuelne baštine

Jednim delom iz razloga nedorečenosti *Zakona o kulturnim dobrima*, a sa druge strane zbog činjenice da Radio-televizija Srbije raspolaže brojnim i obimnim materijalima koji su nastali tokom istorije srpske radio-televizije i osećanjem za važnost brige o adekvatnom čuvanju snimaka emisija i svih artefakata koji su obeležili različite periode istorije RTB-a odnosno RTS-a, upravo su ova ustanova i Redakcija za istoriografiju odlučili da od 2002. godine pokrenu emisiju *Trezor*. Iako „ustanova i pojedinac teško da mogu misliti u okviru istog obrasca, lično sećanje se guši od kolevke pa do groba: nije lako očuvati svoju slobodu u društvu koje je zaboravilo da sanja!” (Šušnjić 2016: 23), činjenica je da emisija *Trezor* kroz institucionalno pamćenje ne guši, već upravo suprotno – emocionalizuje lično pamćenje i čini ga snažnijim, funk-

5 Narodna biblioteka Srbije čuva u svojoj kolekciji neke od starih albuma na gramofonskim pločama na 78 obrtaja.

cionalnijim, oživljava zaboravljeno vreme i to na naj slikovitiji način kroz arhivske, audio-vizuelne materijale, pokretne slike.

Od 4. februara 2002. godine do danas, emisiju *Trezor*, čije trajanje je oko jednog sata, čini pažljivo odabrana arhivska građa koja se struktuiru u tematske celine, trudeći se da mlađim gledaocima približi odnosno da ih upozna, a starije podseti, evocira sećanja, na najznačajnije emisije, stvaraocce, autore koji su kreirali programe RTB-a, odnosno RTS-a. Ono što je posebno bitno istaći je kritički pristup odabranim temama, pokušaj da se neki društveni, kulturni ili drugi problem sagleda sa svih strana, da se spoje nespojive stvari i jednom rečju napravi vremenski most između sadašnjosti i prošlosti. Kroz razgovore sa osvedočenim televizijskim stvaraocima, emitovanjem integralnih emisija ili delova arhivskih snimaka, rekonstrukcije događaja, razgovore sa autorima, kroz ovu emisiju se o svemu govorilo kroz celovito sagledavanje konteksta u kome su se određeni događaji odigrali, sve ono što ih je uzrokovalo i što je bilo njihovo ishodište. I kao što uz postojanje zvanične istorije pamćenja „postoji nezvanična istorija sećanja, kao dopuna ove prve i njena kritika”... tako „istorija nije samo ono što se dogodilo državama, nacijama i njihovim ustanovama, nego i ono kako su se ti događaji prelomili i izrazili u dušama i duhu pojedinaca: od spoljašnje, istorija postaje unutrašnja, događaj se pretvara u doživljaj, istorija u biografiju. Jedno je opšta istorija, a drugo lična priča”. (Šušnjić 2016: 15). Upravo se ovaj citat može iskoristiti kao opis suštine i misije emisije *Trezor*, koja uspešno uspeva da pomiri sliku zvaničnog institucionalnog pamćenja i individualnog i emocionalizovanog sećanja, koja se kroz njene sadržaje prožimaju i daju celovitu subjektivno-objektivnu sliku, koja je ispunjena personalizovanim doživljajem aktuelnog trenutka.

Ekipu emisije *Trezora* čine: njen *spiritus movens* Bojana Andrić (urednik, scenarista, reditelj, voditelj); urednici istraživači Vesna Ignjatović, Vesna Došen; koordinator Bojana Milojević i organizator Gordana Grdanović. Vođena ličnim istraživačkim impulsom, Bojana Andrić⁶ je intenzivno od 2002. godine, ali i pre⁷, sa saradnicima ušla u „misiju spasavanja starih programa” i „nji-

6 Bojana Andrić, po obrazovanju dramaturg. Zaposlena je na Radio-televiziji Beograd od 1971. godine, a 1989. godine je napustila dramski program, u kojem je do tada radila, i potpuno se posvetila radu na očuvanju arhive RTB/RTS. Predano i pedantno posvetila se presnimanju emisija i programa koji su zbog tehnoloških promena mogli da zauvek nestanu.

7 Tokom građanskog protesta 5. oktobra 2000. godine, kojim su osporavani rezultati septembarskih izbora, došlo je do upada demonstranata i izazivanja požara u zgradi Savezne skupštine i RTS-a. Za jedan deo dokumentacije RTS ovaj požar je bio fatalan i doveo je do uništenja dela arhive.

hovim radom je od zaborava spašeno više stotina programskih naslova⁸. Na taj način *Trezor* je postao emisija koja uspešno čuva ne samo sećanja Radio-televizije Beograd, već sećanje nacije i pomaže proširenju savremene vizure u shvatanju svega onoga što je aktuelno i što nam se dešava. Tako se ta misija postepeno proširila u oblikovanje sećanja nacije, u smislu čega je emisija *Trezor* postala stub kulture sećanja i RTS-a i Srbije.

Iako postoje neka razmišljanja da emisija *Trezor* aktuelizuje prošlost, ona je u suštini sveže, aktuelno i savremeno televizijsko štivo, program specifične naracije koji pričom o jednom vremenu u savremenom trenutku pojašnjava brojna aktuelna stanja i dešavanja. Na neki način *Trezor* može biti tretiran i kao jedna od najsavremenijih emisija srpskog javnog servisa, baš stoga što prikazujući prošlost snažno aktuelizuje i objašnjava sadašnjost.

Iako se često u analitičkim izveštajima službi RTS-a navodilo da emisija *Trezor* ima veoma nisku gledanost⁹, koja nije rezultat nepostojanja interesovanja publike, već moguće i neadekvatnog termina u kojima se ova emisija emituje¹⁰, ovo je programski sadržaj javnog servisa Republike Srbije koji itekako ima svoju redovnu publiku, poklonike pa čak možemo reći stalne „pratitoare” i istinske fanove¹¹. Jasno je da je to emisija koja je apsolutno saobražena sa strateškim ciljevima javnog servisa, ostvarujući istovremeno više programskih funkcija u dijapazonu od kulturno-umetničke do edukativne i informativne. Čak bismo mogli reći da je reč o emisiji koja obavlja funkciju memorizacije, da je reč o audio-vizuelnom svedočanstvu i svedočenju o prošlosti, stanju društva, pulsu i kulturi nacije, društvenim dometima, kapitalu koji nam je ostavljen u nasleđe. Zbog toga je za ustanovu javnog servisa više nego neophodno da u svoju programsku shemu integrišu emisije ovog tipa i kroz nju i

8 Sajt *Cenzolovka*, dostupno na <https://www.cenzolovka.rs/scena/rts-izbacio-emisiju-trezor-iz-programa/>, pristupljeno 13. juna 2017.

9 „Ko uopšte to gleda?!”, kažu nam u RTS-u ljudi koji nisu želeli da budu imenovani. „Rejting je 0,2, šer je 4 ili 5”, jedan je od argumenata onih koji se ne uzbuđuju što će program koji podseća na zlatno doba Radio-televizije Beograd biti ugašen ili premešten na neki kablovski kanal. Sajt *Cenzolovka*, dostupno na <https://www.cenzolovka.rs/scena/rts-izbacio-emisiju-trezor-iz-programa/>, pristupljeno 13. juna 2017.

10 *Trezor* se emituje, počev od 4. februara 2002, svakog radnog dana u bloku od 58 minuta na RTS 2 u 13:00 i posle ponoći; utorkom i četvrtkom simultano u 13:00 na RTS SAT; utorkom u 17:00 na RTS Digital posebnim izborom emisija iz ranijih *Trezora* (Sajt Radio-televizije Srbije dostupno na <http://www.rts.rs/page/tv/sr/series/21/rts-2/3638/trezor.html>, pristupljeno 14. juna 2017.)

11 Autorka teksta je bila svedok situacije u kojoj je autorki emisije *Trezor*, Bojani Andrić na ulici prišla nepoznata žena i zabrinuto, gotova sa suzama u očima pokušala da dođe do informacija da li su tačne informacije da će od sredine juna 2017. godine ova emisija da bude ukinuta ili je zaista reč o promeni koja je rezultat letnje programske sheme.

njoj slične, gradi nenadoknadivu komparativnu prednost u odnosu na druge emitere koji ne žele, ali i ne mogu da realizuju ovako kompleksan projekat. Zbog toga odgovorni menadžment javnih servisa sebično mora da čuva u svojim programskim shemama ovakve emisije i stimuliše rad redakcija koje ga realizuju jer su to programi koji doprinose očuvanju kolektivnog sećanja kroz brigu o audio-vizuelnoj baštini, čime u punom obimu i kapacitetu doprinosi ostvarenju ciljeva javnog servisa.

Na tragu navedenih stavova, deo javnosti je bio veoma uznemiren sredinom juna, kada je objavljena informacija da će tokom letnjih meseci 2017. godine iz programske sheme RTS-a biti izostavljena emisija *Trezor*, što je i od dela javnosti i od uredništva protumačeno kao definitivno i konačno izmeštanje ove emisije iz regularnog programa i njeno svođenje na zvanični YouTube kanal, odnosno specijalizovani programski kanal kablovskog operatera MTS, a za praćenje koga je neophodno izvojiti odedenu naknadu. Iako je rukovodstvo tvrdilo da će se od jeseni emisija vratiti emitovanju u regularnim terminima, bilo je dosta indicija da to ipak neće biti tako.

Uz kulturne i javne radnike koji su iskazali neslaganje sa ovakvom odlukom menadžmenta RTS-a, i javnost, deo redovne publike ove emisije, bio je iznenađen. Da li je 120 minuta nedeljno toliko veliko i važno programsko vreme da bi emisija *Trezor* morala da bude izostavljena, odnosno koji su to sadržaji koji će zameniti sadržaje emitovane u emisiji *Trezor*? Šta će publika moći da prati u terminima emisije *Trezor* i da li će sadržaji emitovani u tim terminima dostojno ispuniti strateške i operativne ciljeve javnog servisa?

Zebnja i strah koji su se pojavili vezani su i sa potencijalnom mogućnošću da gašenje *Trezora* bude suštinski deo strategije negovanja zaborava kao opozicije sećanju i to kao rezultat želje da se *ponište relacije i odnosi koje smo prethodno uspostavili sa različitim sećanjima* ili kao *ćutanje, tišina, negovorenje*, što može biti strategija celokupne države i državnog aparata, a ponekad i stvar međunarodnog konsenzusa (Connerton 2008). „U opštem brisanju prošlosti, u paničnom strahu od svakog podsećanja na rđavo”¹², postojanje emisije *Trezor* opominje i preti, pokazuje prošlost u njenom (ne)kvalitetu, pocrtavajući koliko danas uprkos brojnim tehnološkim mogućnostima živimo u vremenu skromnih ideja, ograničene kreativnosti, falsifikovanja realnosti. Potencijalan nestanak emisije *Trezor* iz programske sheme RTS-a mogao bi da vodi tzv.

12 Stojanović, Gorčin „Trezor bolje budućnosti”, dnevni list *Blic*, dostupan na <http://www.blic.rs/kultura/vesti/gorcin-stojanovic-trezor-bolje-buducnosti/gtv36nx>, pristupljeno 13. juna 2017.

„higijeni nesećanja”¹³, koja postaje jedan od diskursa i prošlih, ali i aktuelnih političkih elita.

Zaključak

Kao građani i svedoci savremenih dešavanja, u prilici smo da gradimo stavove i stičemo utiske u čiji karakter i suštinu smo duboko uvereni da su takvi kakvi nam se čine iz razloga što smo njihovi savremenici. Međutim, protok vremena veoma često baca novo svetlo na takve događaje i dešavanja tako da nije retka situacija da retroaktivno, u budućim vremenima na nov način verifikujemo događaje iz prošlosti. Sa druge strane i u obrnutom pravcu, svedoci smo situacija u kojima sadašnjost objašnjavamo i razumemo kroz tumačenje prošlosti, ali ako takvih tumačenja nema, onda se otvara prostor za nove interpretacije i tumačenja koja mogu imati određenu funkciju obično usklađenu sa stavovima nosioca političke ili ekonomske moći.

Zahvaljujući tehničkim mogućnostima od njihove pojave, pa do danas, kada su te mogućnosti multiplikovane, mediji imaju ogromne kapacitete da memorišu realnost, što ih stavlja u posebnu poziciju novih nosilaca moći. Ono što mediji predstavljaju i zabeleže kao sliku stvarnosti postaje artefakt, sećanje za budućnost na osnovu koga se kreiraju budućni stavovi i procene prošlosti. Međutim, da li su uvek medijske beleške, medijski sadržaji realistični odraz stvarnosti ili su pak subjektivna interpretacija obogaćena i začinjena individualnim uglom gledanja?

Drugi problem koji se vezuje za medijsko tretiranje realnosti jeste nebeleženje određenih društvenih događaja čime se suštinski forsira kolektivno zaboravljanje. U tom diskursu sve što je van zvaničnog i dominantnog tumačenja aktuelnih zbivanja se ne beleži, ostaje daleko od očiju javnosti, tačnije ne postoji. Ovaj proces, koji vodi kolektivnom zaboravljanju, često je snažno podržan intencijama političkih moćnika, što dalje vodi prezentaciji usklađenoj sa aktuelnim političkim stavovima. Koliko u nekom aktuelnom trenutku medijski tekstovi izazivaju reakcije i debate, toliko sa vremenskom distancom, pogotovo ako je ona višegodišnja ili višedecenijska, debate mogu da se vode samo na osnovu istorijskih zapisa, beleški, narativa medijskog teksta, dok sami događaji bivaju potisnuti u drugi plan¹⁴. Iz ovih razloga medijski

13 Naziv romana Marka Šelića Marčela koji problematizuje pitanje ličnog i kolektivnog nesećanja.

14 Slična je situacija i sa beleškama istoričara i hroničara.

tekstovi, posebno tekstovi radija i televizije mogu biti tretirani kao kulturna dobra koja imaju veliki značaj za očuvanje nacionalnog identiteta, nacionalne kulture i činilac koji doprinosi kulturi sećanja jednog naroda, država, regija. Briga o arhivama audio-vizuelnih, radio i televizijskih trajnih snimaka i audio-vizuelnoj baštini jedan je od strateških ciljeva ustanova koje u jednoj zemlji obavljaju funkciju javnog servisa što je u našoj zemlji konkretno Radio-televizija Srbije. Međutim, uz prosto tehničko arhiviranje građe, ustanove javnog servisa trebalo bi da u svojim programskim shemama opredele određeno vreme tokom koga bi trebalo da emituju programe i emisije kojima se čuva materijalizovano individualno i institucionalno sećanje. Upravo takav program nudi emisija RTS-a *Trezor*, čiji je primarni cilj da upravo sačuva od zaborava i aktuelizuje u savremenom trenutku stvaraoce i teme koji su obeležili društvenu, kulturnu i medijsku istoriju naše zemlje. Ova emisija snažno deluje u pogledu memorizacije prošlosti tako što govoreći o prošlosti progovara o aktuelnoj sadašnjosti i otkriva brojne često i negativne tendencije kojih ponekad nismo ni svesni.

Važnost emisije *Trezor* koja je dostupna i na YouTube kanalu, a ima i poseban kanal kod jednog od kablovskih operatera, ali se stalno nalazi u situaciji da se njeno mesto preispituje, ima ogroman značaj u smislu ostvarenja jedne bitne funkcije javnog servisa jedne države, a to je čuvanje sećanja, borba protiv zaborava i kompetentno baštinjenje nacionalne audio-vizuelne produkcije. Njegovi sadržaji su pamćenje za budućnost, paralelna sećanje medija kao opozicija ili dopuna zvanične istorije, artefakt koji ostaje kao svedočanstvo za buduću publiku i građane ukoliko i kada budu želeli da promisle šta im se dešava.

Literatura

- Connerton, Paul. (2008). "Seven types of forgetting", *Memory studies*, Vol 1(1), Los Angeles, London, New Delhi and Singapore: Sage Publications, pp. 59, <http://mss.sagepub.com>, pristupljeno: novembar 2012.
- *Cenzolovka*, zvanični sajt, dostupno na <https://www.cenzolovka.rs/scena/rts-izbacio-emisiju-trezor-iz-programa/>, pristupljeno 13. juna 2017.
- Kuljić, Todor (2006). *Kultura sećanja: teorijska objašnjenja upotrebe prošlosti*, Beograd: Čigoja štampa
- Radio-televizija Srbije, zvanični sajt, dostupno na <http://www.rts.rs/page/tv/sr/series/21/rts-2/3638/trezor.html>, pristupljeno 14. juna 2017.

- Stojanović, Gorčin „Trezor bolje budućnosti”, dnevni list *Blic*, dostupan na <http://www.blic.rs/kultura/vesti/gorcin-stojanovic-trezor-bolje-buducnosti/gtv36nx>, pristupljeno 13. juna 2017.
- Šušnjić, Đuro „Lično i zvanično sećanje i zaboravljanje”, *Zbornik radova Sećanje i zaborav*, priredili Zorica Kuburić i Pavle Milenković, CEIR i Filozofski fakultet Novi Sad, 2016, str. 15-34

TV SHOW TREZOR AS A COLLECTOR OF COLLECTIVE AND INDIVIDUAL MEDIA MEMORIES

Summary

Movable and immovable cultural goods are very important for the preservation of national identity, national culture and present factors which contribute to the culture of memory. Law of Cultural Goods of the Republic of Serbia, which is in force now, is not entirely accurate when it comes to the care, protection and preservation of a part of the national audio and audio-visual heritage that are considered a cultural property. Because of this, taking care of the national audio-visual heritage is one of the strategic goals of the institution that performs the function of the public broadcast service – Radio Television Serbia (RTS). Besides archiving permanent recordings and broadcasts that preserve the materialized individual and institutional memory, RTS has launched a TV show named Trezor that had the purpose to preserve memories and actualise the creators and themes which were marked as the social, cultural and media history of our country. The importance of the TV show Trezor, which is available on the YouTube, as well as a channel on cable network, is to achieve one of the essential functions of the public service, that is, memory retention, the fight against oblivion and the competent inheritance of national audio-visual production.

Key words

Audio visual heritage, public service, RTS, Trezor, cultural goods, media memory